

FN måste konstrueras om från grunden

| av Gunnar Larsson

Kofi Annan må ha fått fredspriset, men Förenta Nationerna är en organisation som lider av grundläggande systemfel. En tuvaluans röst är värd 10 000 gånger så mycket som en japans. Säkerhetsrådet domineras av förra seklets stormakter. Och finansieringen är snedfördelad.

ILLSTA HAVET FINNS EN samling korallöar, nio till antalet, som utgör landet Tuvalu. Särskilt många är inte tuvaluanerna, men dessa öbor är i Förenta Nationernas generalförsamling lika inflytelserika som invånarna i Amerikas Förenta Stater. 10 991 tuvaluaner är tillräckligt många för att kontrollera 1 av 189 röster i generalförsamlingen. När denna med jämnan mellanrum fördömer Israel och när FN-konferenser uttalar att ättlingar till amerikanska slavar, men inte avkomman till slavar i Mellanöstern eller Afrika, bör tilldelas skadestånd, då kan Tuvalu rösta med samma styrka som USA, eller för den delen Sverige. Möjligen använder Tuvalu sin röst med mer förstånd än några av de diktaturer som gjort generalförsamlingen till sin arena, men de fåtaliga öbornas inflytande i FN kan tjäna som illustration till hur illa ställt det är med maktbalansen i världspolitikens finrum.

Nyligen meddelades att FN och dess generalsekreterare Kofi Annan i år tilldelas Nobels fredspris. Den norska priskommitténs beslut brukar visserligen vara mer politiskt tillrättalagda än kloka, men denna gång har norrmännen överträffat sig själva. Annan är en person med utmärkta kvaliteter, men hans uppdrag framstår som hopplöst. Den organisation Kofi Annan administrerar kan kanske sägas fylla en funktion som en internationell motsvarighet till svenska Sida, men dess grundläggande uppgifter är allvarligt försummade. FN har egentligen aldrig förmått att leva upp till mänsklighetens förväntningar, därtill är organisationens konstruktion allt annat än väl lämpad. Att det inte är en demokratisk organisation är bara en del av problemet.

RÖSTRÄTT HETER INTE PENGAR

Till Förenta Nationernas reguljära budget, ett ständigt föremål för debatt, beräknas Japan i år bidra med 203 019 591 dollar. Tuvalu bidrar med 10 343 dollar. En dryg femtedel av en miljard dollar ger Japan en röst i generalförsamlingen, ett belopp motsvarande priset (i Sverige) för en Toyota Yaris ger även Tuvalu en röst i samma församling. Kina är en större bidragsgivare än Tuvalu, men betalar med 15 938 316 dollar mindre än en tiondel av vad Japan betalar för sin röst i generalförsamlingen och Kina får på köpet en permanent plats i säkerhetsrådet. Kina har i och för sig 1 273 111 290 invånare (beräknat antal 2001), men 126 771 662 japaner har inte större formellt inflytande i FN än 10 991 tuvaluaner.

Mer relevanta jämförelser är kanske att Storbritannien håller en plats med vetorätt i säkerhetsrådet för 28 procent av Japans bidrag till FN och med ett invånarantal som uppgår till 47 procent av Japans. Fler människor bor inte i Frankrike och Frankrikes bidrag till FN motsvarar 33 procent av Japans, men det är tillräckligt för att även Frankrike ska sitta på en permanent plats i säkerhetsrådet. Där återfinns även Ryssland, som övertagit Sovjetunionens plats. Ryssland är en relativt folkrik nation, men landets bidrag till FN imponerar föga. Den ryska federationens bidrag om 12.411.407 dollar är till och med mindre än Kinas och inte mycket större än Sveriges.

KINA MEN INTE INDIEN

56 år efter andra världskrigets slut är makten i FN fortfarande koncentrerad till krigets segrare: USA, Ryssland

och Storbritannien, samt till två länder som med nöd lyckades överleva samma krig – Frankrike och Kina. För-
lorarna, Japan och Tyskland, får finna sig i att leverera väl
tilltagna bidrag, men utan att för den skull rankas högre
eller tillmätas större formellt inflytande än små söder-
havsöar. Japans och Tysklands anspråk på permanenta
platser i säkerhetsrådet kan således inte sägas vara obe-
fogade, men mer folkrika nationer har invändningar mot
att de båda ekonomiska stormakterna aspirerar på plat-
ser där. Indien, med dryga miljarden invånare, vill gärna
vara med, trots att landet inte hör till Förenta Natio-
nernas mer generösa donatorer. Till den reguljära bud-
geten betalar Indien bara ungefär en tredjedel så mycket
som Sverige.

Den ursprungliga tanken bakom Förenta Nationernas
organisation var nog såväl vacker som praktisk, men den
framstår i dag som tämligen obsolet och direkt orättvis.
En nation – en röst i generalförsamlingen är en tjugus
princip, men det finns anledning att ifrågasätta vad som
gör en tuvaluan så mycket mer betydelsefull än en japan.
Samtidigt väcker säkerhetsrå-
dets konstruktion anstöt. USA,
Sovjetunionen, folkrika Kina
och dåvarande kolonialmakterna
Frankrike och Storbritannien,
framstod möjligen vid FN:s
bildande som en naturlig ledar-
konstellation, men så inte
längre. Ryssland är en ekono-
misk dvärg och de före detta
kolonialmakterna har inte längre
några kolonier av betydelse.
Dessutom finns, vilket torde ha
framgått, anledning att ifråga-
sätta fördelningen av de ekonomiska bördorna. Det är
kanske inte rimligt att förvänta sig större bidrag från
Tuvalu, men bör tuvaluanerna egentligen ha något
nämnvärt inflytande över hur FN spenderar pengar
andra betalar in? Till tuvaluanernas försvar ska dock
sägas att de per capita betalar betydligt mer till FN än
kineserna gör.

VETORÄTTEN FRÄMSTA PROBLEMET

FN-systemets bisarra konstruktion förklarar dess oför-
måga att agera när det förväntas agera. Vetorätten utgör
kanske det främsta problemet. I säkerhetsrådet kan Kina,
Ryssland och Frankrike sätta agendor som sällan är till
mänsklighetens fromma. Kina utnyttjar sin position
bland annat för att hålla Taiwan utanför FN, Ryssland
och Frankrike använder sin för att hålla drömmar om
en världsledande roll vid liv. För något år sedan råkade
Makedonien, eller FYROM som Grekland lyckats få
en hel värld att kalla den lilla Balkanstaten, illa ut. En

FN-insats i Makedonien stoppades av kineser som ville
tvinga landet att bryta de diplomatiska relationer det
upptagit med Taiwan. Drygt 22 miljoner taiwaneser sak-
nar för övrigt allt inflytande i FN-skrapan i New York.
Tuvaluanerna är tydligen mycket viktigare.

Säkerhetsrådets existens är sannolikt en nödvändig-
het, även om dess sammansättning och vetomöjligheten
hittills gjort det till en tämligen paralyserad, om än
exklusiv, klubb. Alternativet, majoritetsbeslut i general-
församlingen, är knappast bättre. Säkerhetsrådets hand-
lingsförlamning tjänar åtminstone ett syfte: att stoppa
alla stolliga beslut som fattas i den större församlingen.
Det vore förfärligt om generalförsamlingen gavs befo-
genhet att beordra militära operationer eller sanktioner.
Med makten placerad i generalförsamlingen skulle väst-
världens demokratier antingen tvingas att köpa röster,
tuvaluanerna är nog i och för sig inte så dyra, eller se sig
föranledda att helt lämna FN. Det senare skulle kanske
inte innebära någon omedelbar katastrof, men visst lig-
ger det ett värde i att ha ett formaliserat samarbete
stater emellan och ett naturligt
forum för dialog i händelse av
kris eller konflikt.

De slutsatser man kan dra av
detta resonemang är att FN
måste förändras. Säkerhetsrådet
är en relik, som inte fungerar.
Generalförsamlingen en tum-
melplats för nationer som i alla
andra sammanhang saknar
betydelse. Folkmängd och ekono-
misk styrka måste på något
sätt tillmätas betydelse om FN
ska kunna fungera effektivt. En

**”Säkerhetsrådet är en relik,
som inte fungerar. General-
församlingen en tummelplats
för nationer som i alla andra
sammanhang saknar
betydelse.”**

rimlig modell skulle kunna bestå av en generalförsamling
där medlemsstaternas röststyrka graderas efter deras
folkmängd. Kina och Indien skulle få ett enormt infly-
tande i en sådan församling, men i de båda länderna bor
också nära hälften av alla människor som befolkar denna
planet. För att väga upp deras inflytande kan säkerhets-
rådet komponeras av en kombination av de länder som
bidrar med mest pengar till FN och de länder som i kraft
av militär styrka – tyvärr – inte kan lämnas utanför.

Det är ett misstag att se FN som en demokratisk sam-
manslutning. Få efterfrågar en världsregering, och där-
med behöver inte FN-systemet byggas upp efter en
demokratisk modell. Det väsentliga är att FN har möj-
lighet att på allvar bidra till fred och säkerhet i en orolig
värld. Vid upprepade tillfällen har FN visat att dess orga-
nisation, med nuvarande utseende, inte orkar med detta.

Gunnar Larsson (glarsson@europarl.eu.int) arbetar med
mediakontakter i Europaparlamentet.